

O'zbekiston Respublikasi
Sog'liqni Saqlash vazirining
2025 yil "23" iyundagi
180-son buyrug'iga
Ilova

**BOLALARDA DEGIDRATATSIYA
NOZOLOGIYASI BO'YICHA TIBIBIY YORDAM KO'RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTI**

"KELISHILGAN"
Bolalar milliy tibbiyot
markazi direktori
B.Y. Umarov

2025 yil

**BOLALARDA DEGIDRAFATSIYA
NOZOLOGIYASI BO'YICHA TIBIBIY YORDAM KO'RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTI**

BOLALARDA DEGIDRATATSIYA NOZOLOGIYASI BO'YCHA TIBBIY YORDAM KO'RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTI

Milliy standart (kod) nomi, nozologiya bo'yicha diagnostika va davolash bilan shug'ullanadigan mutaxassislar

ICD 10/11 ga muvofiq kodlash	Nozologiya nomi:	Ushbu nozologiya uchun ambulatoriya diagnostikasi bilan shug'ullanadigan mutaxassislar		Kasalxona sharoitida ushbu nozologiyani tashxislash va davolash bilan shug'ullanadigan mutaxassislar	
		Bosh mutaxassis	Qo'shimcha mutaxassislar	Bosh mutaxassis	Qo'shimcha mutaxassislar
E86.0/E90-99	— Bolalarda suvsizlanish	Pediatr	Oilaviy shifokorlari Bolalar jarrohlari Bolalar yuqumli kasalliklari bo'yicha mutaxassislar	Bolalar anesteziologlari va reanimatologlari	1. Tez-tibbiy yordam shifokorlari, 2. Pediatrlar 3. Bolalar yuqumli kasalliklari bo'yicha mutaxassislar 4. Kardiologlar 5. Nefrologlar 6. Funktsional diagnostika bo'yicha shifokorlar.

BOLALARDA DEGIDRATATSIYA

NOZOLOGIYA BO'YCHA DIAGNOSTIKA, DAVOLASH, DISPANSERIZATSIYA, RESABILITSIYA QILISH ISHLARI

Diagnostika choralari	Tibbiy xizmatlarning nomi	Tibbiy yordam turlari va ko'lami					Minimal miqdor Tibbiy xizmatlar va tekshiruvlar	Davolash rejasi
		Ambulator yordam		Statsionar yordam				
		QOP/OP	KTMP	Tuman (shahar) Shifoxonalari	Viloyat tibbiyot muassasalari	Respublika tibbiyot muassasalari		
Asosiy mutaxassis (shifokor) maslahati	Shikoyatlar va anamnez yig'ish	+	+	+	+	+	-3-4	
	Obektiv ko'ruv	+	+	+	+	+	Bemor kasalxonadan chiqarilgunga qadar har kuni	Bemor kasalxonadan chiqarilgunga qadar har kuni
	Jismoniy va klinik tekshiruvlar	+	+	+	+	+	Bemor kasalxonadan chiqarilgunga qadar har kuni	Bemor kasalxonadan chiqarilgunga qadar har kuni
	Anesteziolog-renimatologning kunlik kuzatuv			+	+	+	Ko'rsatmaga ko'ra	
	Nazogastral zond qo'yish			+	+	+	Ko'rsatmaga ko'ra	
Eslatma: Bemorga holatiga tasir etuvchi xavf omilini aniqlash; tez va shoshilinch ravishda kasalxonada davolanish tavsiya etiladi; kasalxonadan chiqqandan keyin ambulator yordam ko'rsatish bo'yicha tavsiyalar.								
Mutaxassis qo'shimcha konsultatsiya	1. Shikoyatlar va kasallik tarixi.	+	+	+	+	+		
	2. Obektiv ko'ruv	+	+	+	+	+		
	3. fizikal va klinik tekshiruv	+	+	+	+	+		
Asosiy Laboratoriya tekshiruv	Biokimyoviy testlar			+	+	+		
	Qon elektrolitlari			+	+	+	1-2	
	Koagulogramma (INR, PTI)			+	+	+	1-2	
	Qonning kislota-asos holati							
	Umumiy qon tahlili			+	+	+	1-2	

	Bakteriologik qon tekshiruvi							
	Siydik umumiy tahlili va bakteriologik tahlili			+	+	+	1-2	
	Najasni bakteriologik tekshirish, kaprogramma			+	+	+	1-2	

Eslatma: (ko'rsatkichlar bo'yicha) agar bemorda qo'shimcha boshqa yoki birga keladigan kasalliklar bo'lsa, ko'rsatmalarga ko'ra, u Milliy klinik protokolda sanab o'tilgan boshqa tegishli mutaxassislar tomonidan ko'rikdan o'tishi kerak; Asorat aniqlanganda, shuningdek, jarrohlik aralashuvi ko'rsatilgan hollarda bemorning ahvoriga qarab jarroh bilan shoshilinch maslahatlashuv o'tkaziladi, bemor statsionar davolanishga yuboriladi;

Asosiy Instrumental tekshiruvlar	Qon bosimi, puls, nafas olish tezligi			+	+	+	1-2	
	ЭКГ:			+	+	+	1-2	

Eslatma monitor

Qo'shimcha Instrumental tekshiruvlar	Qorin bo'shlig'i organlarining ultratovush tekshiruvi			+	+	+	1	
	Ko'krak qafasi organlarining rentgenogrammasi			+	+	+	1	
	Ko'krak qafasining kompyuter tomografiyasi						Ko'rsatkichlarga ko'ra	

Statsionar davolanishga ko'rsatmalar: Shoshilinch kasalxonaga yotqizish og'ir suvsizlanish (tana vaznining >10% yo'qotishi), gipovolemik shokning klinik belgilari, jumladan, qon bosimining pasayishi, taxikardiya, tananing periferik qismlarida sovuqlik hissi, kuchli quruq teri va shilliq pardalar uchun ko'rsatiladi. Kasalxonaga yotqizish es-hushni yo'qotish yoki koma rivojlanishi, shuningdek, og'iz orqali regidratatsiya ta'siri bo'lmaganda, jiddiy elektrolitlar muvozanati (gipo- yoki giperkalemiya, og'ir giponatremi) yoki o'tkir buyrak yetishmovchiligi, sepsis yoki diabetik ketoatsidoz kabi asoratlari bo'lgan bolalar, ularning holati barqarorlashguncha intensiv terapiya bo'limida davolanishni talab qiladi.

Shikoyatlar va anamnez:

• **Shikoyatlar :**

- O'rtacha va kuchli tashnalik.
- Quruq og'iz, yorilgan lablar.
- Siydik ajralish hajmining pasayishi, siydik rangining qorayishi.
- Charchoq, uyquchanlik, letargiya.
- Teri elastikligining pasayishi, tananing periferik qismlarida sovuqlik hissi.

- isitma, qusish, tez-tez diareya kabi holatni og'irlashtiruvchi holatlar.

• **Anamnez :**

- Suvsizlanishning davomiyligi va sabablari (o'tkir infektsiya, uzoq muddatli qusish, diareya, gipertermiya).
- Suyuqlik va oziq-ovqat iste'molining miqdori va sifati.
- Qandli diabet yoki surunkali buyrak etishmovchiligi kabi surunkali kasalliklarning mavjudligi.
- Dori vositalaridan foydalanish (masalan, diuretiklar yoki antibiotiklar).
- Hamroh simptomlar konvulsiyalar, vazn yo'qotish, ongning buzilishi.

Kasallik anamnezi

Batafsil tavsifi:

- Suvsizlanishning taxminiy sabablari (yuqumli, issiqlik yoki toksik omillar) aniqlangan.
- Dastlabki alomatlar haqida ma'lumot: qachon va qanday paydo bo'lgan, dinamikasi.
- Qusish / diareya tabiati va miqdori, ularning oziq-ovqat yoki suyuqlik iste'moli bilan aloqasi.
- Alomatlarning davomiyligi va uyda davolanish samaradorligi.
- Bemorning chet davlatda bo'lgan yoki bo'lmaganligi, sifatsiz suv yoki oziq-ovqat iste'moli.

1. Klinik tekshiruv

Tashxisning asosiy maqsadi suvsizlanish darajasini baholash, mumkin bo'lgan asoratlarni aniqlash va bu holatga olib kelgan sabablarni aniqlashdir.

1. Bemorning holatini baholash :

- Umumiy tashqi ko'rinish: letargiya, apatiya, atrof-muhitga qiziqishning yo'qligi.
- Teri va shilliq pardalar rangi: quruqlik, rangparlik, teri turgorining pasayishi ("katlama" belgisi).
- Ko'zlar: cho'kib ketgan, quruq shilliq pardalar.
- Ong darajasi: asabiylashish, uyquchanlik, og'ir holatlar - stupor, koma.

2. Hayotiy ko'rsatkichlar :

- Yurak urishi: o'rtacha suvsizlanish bilan taxikardiya, og'ir bosqichlari bilan bradikardiya.
- Qon bosimi: gipovolemik shokda pasayadi.
- Nafas olish tezligi: atsidozda taxipnoe.

3. Siydik chiqarish :

- Diurezning kamayishi (oliguriya) yoki uning yo'qligi (anuriya).
- Siydik rangining to'qlashishi va o'ziga xos og'irlikning oshishi (>1,020).

2. Laborator diagnostika

1. Umumiy qon tahlili (UQT):

- **Gematokritning oshishi** : >50% gemokonsentratsiyada.
 - Yuqumli yoki toksik kelib chiqishiga qarab leykotsitoz yoki leykopeniya.
2. **Qonning biokimyoviy tahlili:**
- **Elektrolitlar** :
 - Natriy <130 mmol/l - giponatremiya.
 - Natriy >150 mmol/l - gipernatremiya.
 - Kaliy <3,0 mmol/l - gipokalemiya.
 - Kaliy >5,5 mmol/l - giperkalemiya.
 - **Buyrak ko'rsatkichlari** :
 - Kreatinin va mochevida miqdorining oshishi (prerenal azotemiya).
 - **Laktat** : >4 mmol/l - gipoperfuziya va atsidoz belgisi.
3. **Qon gazini tahlil qilish** :
- Metabolik atsidoz: pH <7,35, yuqori HCO₃⁻.
4. **Siydik tahlili** :
- Ketonuriya.
 - Siydik zichligining ortishi (>1,020).

3. Instrumental diagnostika

1. **Qorin bo'shlig'i organlarining ultratovush tekshiruvi (UZD):**
- Tomir ichidagi suyuqlik hajmini va ichki organlarning holatini baholash.
 - Gipovolumiya belgilarining buyrakka tasirini o'rganish.
2. **EKG** :
- Giperkalemiya: yuqori nosimmetrik T tishcha, PR intervalining uzayishi.
 - Gipokalemiya: T tishcha tekislanishi, U to'lqinlarining paydo bo'lishi.
3. **Kapnografiya** :
- Karbonat angidrid miqdorini kuzatib borish, uning pasayishi gipoperfuziyani ko'rsatishi mumkin.

(MEDIKAMENTOZ DAVOLASH)

Terapevtik choralar (asosiy)		Shoshilinch va shoshilinch tibbiy yordam turlari va darajalari					O'rtacha kunlik dozalar	Kurs dozasi
		Ambulator yordam		Statsionar yordam				
		QOP/OP	KTMP	Tuman (Shahar) shifoxonalari	Viloyat tibbiyot muassasalari	Respublika tibbiyot muassasalari		
Dori nomi (xalqaro patentlanganligi)	Dori vositalarining dozasi va qo'llanilishi							

Regidron, Oralit	Yengil suvsizlanish: 4-6 soat davomida og'iz orqali 50 ml / kg. O'rtacha daraja: 4-6 soat ichida 100 ml / kg. Qo'shimcha ravishda: diareya yoki qusishning har bir epizodidan keyin 10 ml / kg. Maqsad: suv-elektrolitlar balansini tiklash.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Natriy xlorid 0,9%	Birinchi soat davomida 20 ml / kg tana vazniga vena ichiga bolus shaklida. Maqsad: kuchli suvsizlanishda aylanib yuruvchi qon hajmini tez to'ldirish.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Ringer asetat	Birinchi soat davomida tomir ichiga 20 ml/kg. Maqsad: elektrolitlar disbalansini yaxshilash va kislota-ishhqor muvozanatini tiklash.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Natriy xlorid 0,9%, glyukoza 5%	Dastlabki 8 soatda 50 ml/kg, keyin har 8 soatda 25 ml/kg (48 soat davomida) yuboriladi. Maqsad: suyuqlik yetishmovchiligini to'ldirish va gomeostazni saqlash.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Natriy xlorid 3%	30 daqiqa davomida tomir ichiga 1-2 ml/kg. Maksimal			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish

	korreksiya tezligi: sutkasiga 10 mmol / l dan oshmasligi kerak. Maqsad: natriy miqdorini tiklash va asoratlarni oldini olish.						darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Kaltsiy glyukonat 10%	1 ml/kg vena ichiga sekin. Maqsad: yurak mushaklarini kaliyning toksik ta'siridan himoya qilish.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Insulin + glyukoza	Insulin: 0,1 U/kg tomir ichiga + Glyukoza 25%: 2 ml/kg. Maqsad: kaliy hujayralar ichida kirishini va qondagi kaliy darajasini normallashtirish.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Kaliy xlorid	Kaliy darajasini nazorat qilish ostida tomir ichiga 0,5 mmol / kg / soat. Maqsad: qondagi kaliy etishmovchiligini to'ldirish.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Domperidon	Og'iz orqali kuniga 3 marta 0,25 mg/kg. Maqsad: qusishni kamaytirish va suyuqlik yo'qotilishini oldini olidh.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Seftriakson	Kuniga bir marta tomir ichiga 50-75 mg / kg. Maqsad:			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish

	infeksion etiologiya bilan kjeladigan suvsizlanishda bakterial infeksiyani bartaraf etish.						darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi
Paratsetamol	10-15 mg / kg og'iz orqali har 4-6 soatda, maksimal 60 mg / kg / kun. Maqsad: tana haroratini pasaytirish va suvsizlanishni kamaytirish.			+	+	+	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi	Doza, bemorning yoshiga va suvsizlanish darajasiga qarab individual ravishda tanlanadi

Suvsizlanish bilan og'rigan bolalarda nazorat qilinadigan tizimlar va parametrlar

Tizim	Ko'rsatkichlar	- Nazorat
MNS	Glazgo koma shkalasi	Har 3-4 soatda
	Ko'z qorachig'ining kengligi va reaksiyasi	Soatlik
	Es-hush va asab faoliyatni baholash (tashqi stimullarga javob)	Har 3-4 soatda
Nafas olish	Nafas olish tezligi	Doimiy
	Puls oksimetriyasi	Doimiy
	Gipoksiyani baholash (qondagi CO2 va O2)	Har 2-4 soatda
Yurak qon tomir sistemasi	Nafas olish etishmovchiligi belgilari	Soatlik
	Yurak urishi va ritmi (EKG)	Doimiy
	Qon bosimi	Doimiy
	Markaziy venoz bosim (MVB)	Har 2-4 soatda
Siydik chiqarish	Yurak vibrosi	Soatlik
	Siydik chiqarish hajmi	Har 1-2 soatda
	Siydik zichligi, pH, osmolyarlik	Har safar siydik ajratganda
	Yo'qotilgan suyuqlik hajmini hisoblash (parenteral va enteral)	Har 6 soatda
Ovqat hazm qilish tizmi:	Suyuqlik va elektrolitlar muvozanati	Har 6 soatda
	Oshqozondagi moddalar tarkibining hajmi, tabiati va pH	Qabul qilingandan so'ng, ko'rsatmalarga muvofiq
	Peristaltikaning mavjudligi	Soatlik
	Najas: chastota, konsistensiyasi.	Ko'rsatkichlarga ko'ra
	Najasni bakteriologik tekshirish, kaprogramma	Qabul qilingandan so'ng, ko'rsatmalarga muvofiq

Gematalogiya	Gematokrit, gemoglobin darajasi, leykotsitlar soni, trombositlar, ivish vaqti, fibrinogen, faollashtirilgan protrombin vaqti (aPTT)	Kuniga kamida bir marta
	Gemokonsentratsiya va anemiyani baholash	Har 6 soatda
Metabolizm	Qon glyukoza miqdori	Har 6 soatda yoki ko'rsatilgandek
	Elektrolitlar darajasini baholash (natriy, kaliy, xloridlar, kaltsiy, magniy)	Har 6 soatda
	Kislota-asos holatini baholash (pH, qon gazlari)	Har 6 soatda
Gidratsiya va suyuqlik balansi	Tana vazni tanqisligi foizida suvsizlanish darajasini baholash	Har 6 soatda yoki ko'rsatilgandek
	Suyuqlikning kiritilishini (parenteral va enteral), shu jumladan infuziya tezligi va hajmini nazorat qilish	Har 6 soatda
	Suv-elektrolitlar balansini tiklash dinamikasi	Doimiy ravishda, har 6 soatda